

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
АЛЕКСИНАЦ

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Зборник радова са Десетог симпозијума
са међународним учешћем
„ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“

14

АЛЕКСИНАЦ
2014.

Издавач:

Висока школа за васпитаче струковних студија
Пиварска б.б. 18220 Алексинац
тел: (018) 804-323, 803-331
e-mail: vas.skola@medianis.net

За издавача:

др Стојан Обрадовић

Главни и одговорни уредник:

др Миролjub Јоковић

Редакција:

др Даница Радуновић Столић
др Јован Живковић
др Далиборка Поповић
др Мићо Милетић
Аница Павловић

*Чланови уређивачког одбора
из иностранства:*

др Само Фошнарић (Словенија)
др Милош Ковачевић (Република Српска)
др Светлана Калезић Радоњић (Црна Гора)
др Анета Баракоска (Македонија)
др Ала Белусова (Русија)

Лектор:

др Милутин Ђуричковић

Преводилац:

др Игор Петровић

Технички уредник:

др Лазар Стошић

Штампа:

СВЕН – Ниш, Стојана Новаковића 10

Тираж:

150 примерака

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	9

1. ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Стеван Јокић: ОТКРИВАЊЕ СВЕТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	13
Ненад Сузић: ОСОБИНЕ ВАСПИТАЧА 21. ВЕКА	22
Милица Љ. Михајловић, Љубиша Михајловић, Невенка Михајловић: ДИЛЕМА ЖИВОТА СА АСПЕКТА МОЛЕКУЛА ДНК	35
Љубиша Михајловић, Милица Љ. Михајловић, Невенка Михајловић: ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП ЕДУКАЦИЈИ – ХОЛИЗАМ	44
Јово Радош: САДЕЈСТВО ФИЛОЗОФИЈЕ И ПЕДАГОГИЈЕ У ВАСПИТНОМ РАДУ	54
Олгица Бабић – Бјелић: КАКО СУ НАС ДИСЦИПЛИНОВАЛИ И КАКО МИ ДИСЦИПЛИНУЈЕМО СВОЈУ ДЕЦУ	59
Петар Ђуза: ОД ВИЗУЕЛНОГ ДО ВИРТУЕЛНОГ У ПОСТМОДЕРНОМ ДОБУ ..	67
Гордана Сјеничић, Катарина Чутовић, Ана Теофиловић: СА ДЕЦОМ ОКО СВЕТА	77
Веселинка Браловић: УТИЦАЈ МУЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА НА ДЕЦУ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	84
Марина Гавриловић: МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – НЕКАД И САД	89
Снежана Кутлешкић, Биљана Јелисавчић, Јелена Митрашиновић Брашанац, Мирјана Јелисијевић Лончар: РАСТИМО УЗ МУЗИКУ	94
Милка Симић, Ивана Васиљевић: КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНИ ЦЕНТАР У ВРТИЋУ	99
Босиљка Оцокољић, Видосава Тењовић: ПУТ ДО ПОВОЉНЕ ПСИХОСОЦИЈАЛНЕ КЛИМЕ У ГРУПИ	107
Марија Александровић: УМЕТНИЧКИ ПОКРЕТ ARTE ROVERA И МОДЕРАН ПРИСТУП КОРИШЋЕЊУ РАЗЛИЧИТИХ ЛИКОВНИХ МАТЕРИЈАЛА У РАДУ СА ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	112
Зденка Миливојевић: ЕФЕКТИВНО ЛИДЕРСТВО	117
Веселин Бунчић: ПРИНЦИПИ ФОРМИРАЊА ВИШЕГОДИШЊЕГ ПРОЦЕСА ТРЕНИРАЊА, ПУТ ОД ДЕТЕТА – ПОЧЕТНИКА ПА ДО ВРХУНСКОГ СПОРТИСТЕ	125
Виолета Поповић: САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ ...	136
Билјана Попеска, Снежана Јованова-Митковска: КАКО ДО ПОДОБАР ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТАП ВО ЕДУКАЦИЈАТА НА ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ ДЕЦА.....	150
Драгица Илић, Борис Илић: МОРАЛНО И ЕКОЛОШКО ВАСПИТАЊЕ БИТНА ПРЕТПОСТАВКА ОПСТАКА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ	163
Слободанка Миладиновић, Далиборка Живковић: ПРЕДШКОЛСКЕ И ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ИЗВОРИ ЗНАЊА И ЗДРАВЉА	168
Ирина Поповић, Маја Радужков: ЗНАЧАЈ ИГРЕ У ВАСПИТАЊУ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА.....	173

2. ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА

Љубиша Златановић: ПРИРОДА И ПСИХОЛОШКИ ЗНАЧАЈ КРЕАТИВНОСТИ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ - ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА ВАСПИТНУ ПРАКСУ	183
Драгана Гавриловић Обрадовић: ВАШЕ ДЕТЕ ГЕНИЈЕ	195
Радмила Ђурић: ДЕТЕ У ПРОЦЕСУ УЧЕЊА	203
Ахмед Бихорац: ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД (ПРЕДШКОЛСКОГ) ШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	210
Марко Столић, Даница Радуновић Столић: УЧЕЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА НИВОУ ПРЕДШКОЛСТВА	216
Драгана Драгутиновић, Бојана Николић: ИНОВАЦИЈЕ У ПРИСТУПУ ЛИКОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	222
Марија Савић: ИНОВАТИВНИ ПРИСТУП ПРИ ПОСТАВЦИ ОСНОВНИХ ТОНСКИХ ВИСИНА	228
Драгана Љубисављевић: САМОСТАЛНО УЧЕЊЕ - УСЛОВ ЦЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА	241
Виолета Николић: ЗНАЧАЈ СЛИКОВНИЦЕ ЗА РАЗВОЈ ДЕТЕТА	249
Весна Лазић: СРЕДСТВА ДРАМСКОГ ИЗРАЖАВАЊА У ПРИПРЕМИ ТЕКСТА ЗА СЦЕНСКО ИЗВОЂЕЊЕ НА ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ	256
Бранко Поповић: СЦЕНСКА УМЕТНОСТ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	263
Даница Столић: ФОЛКЛОРНА ЛУТКА И ЊЕНА ПРИМЕЊИВОСТ У ВРТИЋУ	271
Аница Павловић: СВЕТ ДРАМЕ И ПОЗОРИШТА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	277
Дејан Милетић, Аница Павловић: ЗНАЧАЈ ДРАМСКОГ ВАСПИТАЊА У ВРТИЋУ	283
Александар Ракић, Габријела Чмерић, Драгана Ст. Рудњанин: УКЉУЧИВАЊЕ И ВЕЋА ДОСТУПНОСТ ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ДЕЦЕ РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ	287
Наташа Ћирић, Марина Ивановић: РАЗВИЈАЊЕ КРЕАТИВНОГ МИШЉЕЊА КОД ДЕЦЕ УВОЂЕЊЕМ ИНОВАТИВНИХ МЕТОДА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ ПРОЦЕС	294
Оливера Крупеж: СВЕВРЕМЕНЕ ИДЕЈЕ ЈАНА КОМЕНСКОГ О ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ	300
Часлав Стоиљковић: ОСПОСОБЉАВАЊЕ ВАСПИТАЧА ЗА РАД СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ	308
Драгица Станковић: ИГРА КАО СРЕДСТВО УПОЗНАВАЊА ДЕТЕТА У САВРЕМЕНОЈ ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	315
Небојша Цветковић, Снежана Цветковић: МОТОРНО УЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ТРЕНАЖНИХ ПОКРЕТА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	320

3. УНАПРЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА ВАСПИТАЧА (ИНОВАЦИЈЕ, ПРЕПОРУКЕ, СТАНДАРДИ)

Мира Јовановић: ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ПРОМЕЊЕНЕ УЛОГЕ ВАСПИТАЧА У 21. ВЕКУ	331
Татјана Нововић, Веселин Мићановић: ВАСПИТАЧИ КАО ПЛАНЕРИ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА У ЦРНОЈ ГОРИ	337
Биљана Гајић: ПРАЋЕЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ВАСПИТАЧА КРОЗ ИСКУСТВО КОМИСИЈЕ ЗА ПРОВЕРУ САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У САМОСТАЛНО ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ	346
Деспина Сивевска, Јадранка Рунчева: ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ВОСПИТУВАЧОТ	354
Јадранка Рунчева, Деспина Сивевска: ВКЛУЧЕНОСТ НА ДЕЦАТА СО ПОСЕБНИ ОБРАЗОВНИ ПОТРЕБИ ВО РЕДОВНИТЕ ГРУПИ ВО ДЕТСКАТА ГРАДИНКА	363
Весна Краварушић: СТАВОВИ БУДУЋИХ ВАСПИТАЧА О ДЕМОКРАТСКИМ ВРЕДНОСТИМА	372
Снежана Прелић, Бранка Мандић: ПРЕВЕНЦИЈА ПОРЕМЕЋАЈА ПИСАЊА КОД ПРЕДШКОЛСКЕ ДЕЦЕ	380
Мелинда Симић, Бранислава Петрашков Мучалов: „ЧУВАРИ ОСМЕХА“ У ВРТИЋУ	389
Живорад Миленовић: ПРИМЕНА МОДЕЛА ИНТЕРАКТИВНОГ ИНТЕГРИСАНОГ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА У ДЕЧЈЕМ ВРТИЋУ	393
Јасмина Боуали Станојковић, Татјана Ристивојевић, Јелена Драговић МЕТОДОЛОГИЈА САРАДЊЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ И ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ЗА ДЕЦУ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	399
Анкица Симона Ковачевић: ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД ОДНОСА ДРУШТВА ПРЕМА ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	402
Соња Величковић: ПРИПРЕМНИ ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ - НОВА КОНЦЕПЦИЈА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА	408

4. ДЕТЕ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Невена Поповић: ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ЊИХОВО КОРИШЋЕЊЕ У ОБРАЗОВАЊУ	417
Тања Спасојевић: МОГУЋИ НАЧИНИ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА НЕГАТИВНОГ УТИЦАЈА ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ НА ПОРОДИЦУ, ДЕТЕ И ВАСПИТАЊЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЕТЕТА	423
Марина Ивановић, Наташа Ћирић: МЕДИЈИ И ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ У ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	428
Марија Јоновић: БИБЛИОТЕКА И ПЕРСПЕКТИВА РАЗВОЈА ПРЕДШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ	434
Миле Пенков, Силвана Видојковић: САРАДЊА БИБЛИОТЕКАРА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ И ВОДИТЕЉА ЛУТКАРСКЕ СЕКЦИЈЕ	440
Данијела Манић: БИЛИНГВАЛНА НАСТАВА – ИЗАЗОВ 21. ВЕКА	445
Михајло Марковић, Соња Новотни: ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА - ПРИЧИНА ЗА ВРАЌАЊЕ НА ВЕРОНАУКАТА ВО ВОСПИТНООБРАЗОВНИОТ ПРОЦЕС КАЈ ДЕЦАТА	451

Љиљана Ђурчић: ЗРНА МУДРОСТИ	459
Александра Илић: ШТА И КАКО УЧИМО, НАПРАВЉЕНИМ ИЗМЕНАЋУЈЕМО	464
Весна Минић, Марија Јовановић: УЛОГА ВАСПИТАЧА У СТВАРАЊУ ПАРТНЕРСКИХ ОДНОСА У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ	468
Група аутора: У ЗДРАВОМ ТЕЛУ ЗДРАВ ДУХ	477
Саша Костић, Игор Станојевић: ПЛИВАЊЕ НА СПЕЦИЈАЛНОЈ ОЛИМПИЈАДИ	483
Игор Станојевић, Дејан Миленковић: МЕТОД „СТАНИЦА“ У НАСТАВИ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА	489
Драгутин Рајић: ОЛИМПИЈСКИ ШАМПИОН СА ЈУБИЛАРНИХ ОЛИМПИЈСКИХ ИГАРА У АТИНИ	498
Милица Вучуровић: ДЕТЕ И ИНТЕРНЕТ У ВРЕМЕНУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ	507
Радован Станојевић: ШКОЛА, ДРУШТВО И ДЕЧЈЕ ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО	513

5. ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ

Мирјана Марковић: ВЕРА И РЕЛИГИЈСКИ САДРЖАЈИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА	519
Бошко Миловановић: ВЕРСКО ОБРАЗОВАЊЕ КАО НУЖАН ДЕО ЦЕЛОВИТОГ ОБРАЗОВАЊА И ПРЕДУСЛОВ РАЗВОЈА ЦЕЛОСНЕ ЛИЧНОСТИ	525
Ивана Раичевић, Наташа Ђорђевић, Виолета Николић, Милена Станковић: ТРАДИЦИЈА ЗА БУДУЋНОСТ	531
Енвер Ујкановић: ВЕРСКА НАСТАВА КОД ПРИПАДНИКА ИСЛАМА НА ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ ПРОСТОРИМА	537
Зорица Ђурић, Невенка Поповић: ТРАДИЦИЈА У РАДУ СА ДЕЦОМ	544
Амир Даутовић: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НАСТАВЕ НА БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ У САНЦАКУ	549

6. СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ И/ИЛИ ОДРАСЛЕ

Бранкица Бојовић: УСВАЈАЊЕ КОНТРАСТИВНИХ ЕНГЛЕСКИХ ДИСКУРСНИХ ФИЛЕРА И ЊИХОВА СИНТАКСИЧКА СТРУКТУРА	557
Предраг Јашовић: МОТИВ БЛИЗАНАЦА КАО ТЕМАТСКА ОКΟΣНИЦА СТВАРАЛАЧКОГ ПОСТУПКА МИЛУТИНА ЂУРИЧКОВИЋА	564
Мирјана Стакић: УЛОГА И ЗНАЧАЈ СТИЛСКИХ СРЕДСТАВА У ОТКРИВАЊУ СВЕТА КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА	571
Весна Тодоров: МОГУЋИ СВЕТОВИ У БАЈКАМА ГРОЗДАНЕ ОЛУЈИЋ	580
Анђелка Лазич: НАРОДНА И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНА ВЕРА И ОБИЧАЈИ ЛАЗАРЕВИЋЕВИХ ЈУНАКА СУ ЖИВА ЦРКВА	586
Ружица Јовановић: СВЕТ ОДРАСЛИХ И СВЕТ ДЕЦЕ У РОМАНИМА БРАНКА ЋОПИЋА И ЊИХОВА АКТУЕЛНОСТ У САВРЕМЕНОМ ВАСПИТАЊУ	596
Тамара Грујић: НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ КАО МЕТОДИЧАР И ПОЕТИКОЛОГ	602
Војо Ковачевић: ВАРЉИВА ЈЕДНОСТАВНОСТ ПОЕТСКОГ ИСКАЗА МИРОСЛАВА АНТИЋА	608

Биљана Самарџић, Далиборка Шкипина: УЛОГА И ЗНАЧАЈ ШТАМΠΑРСТВА У ПРОСВЈЕТНОМ И ШКОЛСКОМ РАДУ СРБА	612
Соња Новотни, Михајло Марковић: ГОРЕЊСКОТО НАРЕЧЈЕ НАСПРЕМА ЦЕНТРАЛНО-МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ	618
Јованка Денкова, Махмут Челик: ДНЕВНИКОТ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОЗА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ	626
Махмут Челик, Јованка Денкова: КАКО НАСТАЈЕ ПРИЧА ЗА ДЕЦУ	634
Ана Стишовић Миловановић: АРХЕТИПОВИ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ	639
Јелена Вељковић Мекић: ОДРАСТАЊЕ КРОЗ ПЕСМЕ „ПЕРО ЗУБАЦ О“ ..	645
Снежана Перишић: ИСТРАЖИВАЧКИ ЗАДАЦИ ПО НИВОИМА СЛОЖЕНОСТИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ РОМАНА <i>МАЛИ ПРИНЦ</i> АНТОАНА ДЕ СЕНТ ЕГЗИПЕРИЈА	654
Бранка Мандић, Снежана Прелић: СВЕТ КЊИЖЕВНОГ ДЕЛА ЗА ДЕЦУ	659
Дражен Јашовић: ТОЛКИН У СРЕДИШТУ ТУМАЧЕЊА, ЧИТАЊА И ПРИПОВЕДАЊА	665
Снежана Милојевић: ПРОБЛЕМ ПЕСНИЧКОГ НАДАХНУЋА И ОРИГИНАЛНОСТИ У ПОЕТИКАМА ХУМАНИЗМА И РЕНЕСАНСЕ	676
Милутин Ђуричковић: АВАНТУРЕ НАПУШТЕНОГ ДЕЧАКА	686
Биљана Ристић: КЊИЖЕВНИ ТЕКСТ У НАСТАВИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА НА РАНОМ УЗРАСНОМ НИВОУ	690
Софија Калезић: НАСТАВНО ПРОУЧАВАЊЕ РОМАНА „ПИПИ ДУГА ЧАРАПА	693
УПУТСТВО САРАДНИЦИМА	699

ВКЛУЧЕНОСТ НА ДЕЦАТА СО ПОСЕБНИ ОБРАЗОВНИ ПОТРЕБИ ВО РЕДОВНИТЕ ГРУПИ ВО ДЕТСКАТА ГРАДИНКА

Апстракт: *Денес, се поактуелно и се почесто, јавно дискутирано е прашањето за вклученост на децата со посебни образовни потреби во редовната настава, почнувајќи од предучилишната установа, па до основните и средните училишта. Меѓутоа, ова прашање со себе носи и отвора бројни други прашања кои треба да бидат одговорени, како и многу проблеми кои треба да бидат решени за да имаме соодветна вклученоста на децата со посебни образовни потреби во редовните групи во детските градинки и училиштата. Со цел да согледаме каква е ситуацијата кај нас, во однос на вклученоста на децата со посебни образовни потреби во редовните групи во детските установи, во февруари 2014 година спроведовме истражување во две детски градинки во Штип, Република Македонија. Во истражувањето беа опфатени вкупно 46 воспитувачи. За воспитувачите беше изработен соодветен прашалник преку кој се обидовме: да ја согледаме нивната информираноста за карактеристиките на децата со посебни образовни потреби, да го видиме нивото на соработка на воспитувачите со стручните служби и со родителите на децата со посебни образовни потреби, соработката и односот на останатите деца кон овие деца.*

Клучни зборови: *деца со посебни образовни потреби, инклузија, детска установа, воспитувачи.*

Вовед

Популацијата на деца со посебни потреби опфаќа повеќе категории на деца. Тоа е истакнато во бројните дефинирања на поимот деца со посебни потреби, меѓу кои и во објаснувањата на авторите Džemaili и Јордановска и Ценовска кои го даваат следното дефинирање на децата со посебни потреби:

Деца кои припаѓаат во категоријата на деца со посебни потреби се: деца со пречки во интелектуалниот развој, пречки во говорот и гласот, пречки во сетилото за слух, пречки во сетилото за вид, хронични заболувања, повеќекратни пречки, пречки во однесувањето, епилепсија, педагошко запоставени деца, злоупотребувани деца, самоповредување и самоубиство, деца со посттравматски стрес синдром, припадници на малцинските групи, деца од непотполни семејства (Džemaili, 2006, p. 15-16). Во популацијата на деца со посебни образовни потреби спаѓаат деца со пречки во развојот (деца со телесна, ментална и сензорна попреченост); деца со пореметување во однесувањето; деца со тешки хронични заболувања и други болни деца на долготрајно болничко или домашно лекување; деца со емоционални пореметувања; деца од социјално, културно и материјално депривирани средини; деца без родителска грижа, злоупотребувани деца, деца

жртви на војна, бегалци и раселени деца; како и надарени деца. (Lazor, M., Marković, S., Nikolić, S., 2008).

Кога станува збор за вклучувањето на децата со посебни потреби во редовните групи на воспитание и образование, се мисли и треба да се настојува на нивна целосна инклузија во редовните групи, а не само интеграција на овие деца во редовните групи. За разликата меѓу интегрираното и инклузивното образование е дискутирано многу, овде само накратко ќе дадеме кратки објаснувања на неколку автори за овие два поими:

Интегрирано образование е кога децата со пречки во развојот посетуваат редовно училиште (т.е. акцентот е на процентот на присуство) (Miles, 2007, p.15). Според Вукајловиќ интеграцијата најчесто се однесува на прифаќање на децата со пречки во развојот во редовните групи (Марков & Којић, 2010, p. 133).

Инклузивно образование е кога децата со пречки во развојот учат ефективно кога веќе се во редовните училишта (т.е. акцентот е на квалитетот на образованието (Miles, 2007, p.15) Според Вукајловиќ инклузијата е насочена кон идентификација и намалување на бариерите во учењето и учеството на сите деца (Марков & Којић, 2010, p. 133) Односно инклузијата според Јордановска и Ценевска, е процес на вклучување на деца коишто имаат посебни потреби во развојот и деца кои немаат посебни потреби во развојот, а се на иста возраст, во средината каде што учат и играат (Јордановска и Ценевска, 2008, стр. 2).

Имено, поголемата процентуална застапеност на децата со посебни образовни потреби во редовните групи на воспитание и образование не значи и не гарантира правилна вклученост на овие деца во редовните групи. Треба да се претендира кон добивање на квалитетно образование и за децата со посебни потреби во редовните групи и за останатите деца. Атмосферата на заедничко работење на двете групи на деца треба да ја подигне свеста (дека сите имаме исти основни физиолошки, социјални и емоционални потреби), почитта, помагањето, разбирањето на едните кон другите, најпрвин овде, во редовните групи на воспитание и образование, а тоа ќе влијае и на нивното почитување, соработка и во подоцнежното општествено делување и живеење.

Статистичките податоци на РМ говорат за зголемување на бројот на деца со пречки во физичкиот или интелектуалниот развој во последните години во детските градинки. Овие податоци се прикажани во табела 1.

Деца со пречки во интелектуалниот или физичкиот развој во јавните детските градинки во РМ									
	до 1 година	1 година	2 години	3 години	4 години	5 години	6 години	над 6 години	Вкупно
2007				3	11	20	3		37
2008				4	8	19		1	32
2009				7	8	15	6	4	40
2010		1	1	8	7	28	3	4	52
2011	1		2	11	22	26	12	1	75
2012				17	26	44	14	1	102
2013			5	13	34	32	9		93

Табела бр. 1: Деца со пречки во интелектуалниот или физичкиот развој во јавните детските установи за згрижување и воспитание – детски градинки во РМ

Извор: Државен завод за статистика (ДЗС)

Вклучувањето на децата со пречки во физичкиот или интелектуалниот развој во редовните групи на воспитание и образование во РМ е пропишано и од страна на Министерството за труд и социјална политика, каде е истакнато дека: Децата со лесна попреченост во менталниот развој и телесна попреченост кои имаат потреба од прилагодено изведување на програмите за предучилишни деца со дополнителна стручна помош или со прилагодени програми може да бидат згрижени и воспитувани во рамки на редовните групи (МТСП, Установа за деца – детска градинка).

Се побројни и поактуелни се истражувањата на тема на вклученост на децата со посебни образовни потреби во редовните групи на воспитание и образование. Бројни податоци³⁰ на истражувачи од Србија беа наша водилка во изработката на овој труд.

Метод на работа

Предмет на ова истражување беше да се утврдат искуствата на воспитувачите од работата со деца со ПОП³¹. Утврдувањето на оваа состојба го извршивме преку податоците добиени од воспитувачите во двете детски градинки во Штип. Истражувањето беше спроведено во февруари 2014 година, на примерок од 46 воспитувачи, во детските градинки „Астибо“ и „Вера Циривири Трена“ во Штип, Република Македонија.

За потребите на истражувањето користевме прашалник за воспитувачи. Прашалникот покрај основните податоци (возраст, работно искуство, воспитна група, број на деца во групата) содржи 14 прашања кои се однесуваа на информираноста на воспитувачите за карактеристиките на децата со посебни образовни потреби, нивото на соработка на воспитувачите со стручните служби и со родителите на децата со посебни образовни потреби, како и соработката и односот на останатите деца кон овие деца.

Добиените податоци се анализирани и презентирани со примена на дескриптивна статистика (фреквенции (f), проценти (%)) со помош на статистичката програма SPSS 19.00. Целта на истражувањето произлегува од претходно дефинираниот предмет, и се однесува на утврдување на состојбата на вклученост на децата со ПОП во редовните групи во предучилишните установи.

Резултати и дискусија

Во примерокот вкупно беа вклучени 46 воспитувачи (28 од ДГ „Астибо“ и 18 до ДГ „Вера Циривири Трена“). Беа опфатени воспитувачите кои работат во сите воспитни групи (мала, средна, голема).

Во однос на возраста на воспитувачите, може да се забележи (графикон бр. 1), дека во градинките има ангажирано голем процент на повозрасни воспитувачи (околу 40 % на воспитувачи над 50 години). А што се однесува до работното искуство (графикон бр. 2), примерокот во просек опфаќа воспитувачки

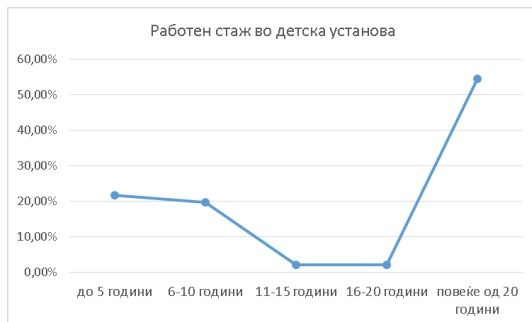
³⁰ Дел од прашањата во нашиот прашалник беа преземени од трудовите кои се наведени во користената литература

³¹ Во овој труд се насочивме само на дел од децата со ПОП и тоа кон децата со пречки во физичкиот или психичкиот развој и токму на овие деца мислиме кога го користиме поимот „деца со посебни образовни потреби“.

кои се со поголемо работно искуство (54,35% на воспитувачки со работно искуство во детска установа од над 20 години).

Графикон бр.1: Примерок на воспитувачи според возраст

Графикон бр.2: Примерок воспитувачи според работното искуство

За подобра прегледност на добиените резултати, прашањата беа структурирани во две целини: 1) информираност на воспитувачите; 2) соработка и начин на работа

Информираност на воспитувачите за децата со ПОП

Препознавањето на децата со ПОП е еден од првите чекори за нивен понатамошен соодветен третман, како од страна на воспитувачите, така и од останатите стручни служби кои работат во детската градинка. Вообичаено, родителите и воспитувачите се првите кои имаат можност да ги препознаваат симптомите кај детето. Правилното и навремено препознавање и идентификација на овие деца е неопходно заради обезбедување на побрз соодветен третман во градинката, кој би се овозможил нивен правилен психо-физички развој, а понатаму и за нивната инклузија во училиштето и следните степени на образование.

Оттука произлегува дека е неопходно познавање и владеење на оваа проблематика од страна на воспитувачите, се со цел навремено и точно препознавање на симптомите и начините на однесување карактеристични за децата со ПОП, како и нивен понатамошен соодветен третман.

Со цел да ја утврдиме информираноста на воспитувачите за тоа кои се децата со ПОП, од нив побаравме да наведат кои според нив се деца со ПОП. Добивме разновидни одговори, од кои можеме слободно да заклучиме дека повеќето од нив знаат да одредат кои се деца спаѓаат во оваа категорија, додека дел од нив имаат нецелосни сознанија за ова прашање.

Следно што не интересираше е количината на знаења и информираност со која располагаат воспитувачите, за децата со посебни образовни потреби. Од добиените одговори (Графикон бр. 3) евидентно е дека најголем процент од воспитувачите сметаат дека имаат доволно познавање за овие деца (65,22%).

Графикон бр. 3. Расположливо знаење на воспитувачите за децата со ПОП

Во однос на прашањето за потеклото на сознанијата на воспитувачите за децата со ПОП добивме резултати кои говорат дека најголем дел од информациите воспитувачите ги добиваат преку електронските медиуми, семинари и предавања. Воспитувачите се информираат за децата со ПОП и преку стручните соработници во градинката и преку родителите на овие деца, во помал процент воспитувачите ги користат учебниците како извор до овие информации, а во најмал процент се користат весниците.

Од резултатите лесно може да се воочи дека во денешно време моќен медиум од кои се црпат информации за секоја тема, а во конкретниот случај информираноста за проблемите на децата со ПОП и работата со нив, е електронскиот медиум, каде покрај страните на кои се нудат стручна помош, постојат и страни, форуми на кои се разменуваат информации за проблемите со кои се соочуваат овие лица и нивните семејства. Покрај електронскиот медиум, тука се и предавањата и семинарите организирани токму со оваа цел, информирање и доближување на сознанијата за децата со посебни образовни потреби до самите воспитувачи.

Додека пак загрижувачки е фактот дека помал дел од нив читаат стручна литература за оваа проблематика. А тоа е во корелација на претходното, на моќта и достапноста на информациите преку електронските медиуми до сите и во секое време, како и можноста на брз начин да се разменат информации за соодветната проблематика.

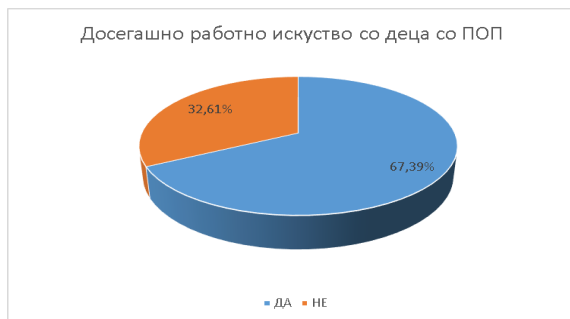
Графикон бр. 4. Работно искуство на воспитувачите со деца со ПОП

Од друга страна, кога ги прашавме воспитувачите да ја наведат нивната претходна подготвеност да работат со деца со посебни образовни потреби во редовната група (предмети на факултет, обуки кои сте ги посетувале...) забележавме слаба подготвеност поради тоа што половина од воспитувачите не дале одговор на ова прашање, а останатите воспитувачи кои дале одговор

истакнуваат дека кај едни сознанијата им се од некој семинар или предавање кое го имаат посетено, а кај други сознанијата им се од еден – два предмети кои ги имаат слушано на факултет.

Соработка и начин на работа

Во моментот, во групите на 17 воспитувачи, (од 46 анкетирани) има вклучено деца со посебни образовни потреби. И тоа, во една група има по едно до две деца со посебни потреби. А во однос на претходното искуство на работење со овие деца забележавме дека повеќе од половина (67,39%) од анкетираниите воспитувачи имаат работено со деца со посебни образовни потреби (Графикон бр. 4). Овој голем процент на наставници кои имаат работно искуство со деца со посебни образовни потреби, ни овозможува да откриеме бројни други прашања, меѓу кои и соработката воспитувач – стручни служби; воспитувач – родител; дете- дете и да ги согледаме добрите и слабите страни во досегашното работење и искуство на воспитувачите со овие деца. Скоро сите воспитувачи (93,55%) кои имаат работено со децата со посебни образовни потреби имаат побарано помош од стручните служби (Графикон бр. 5).

Графикон бр. 5 Побарана помош од стручните служби за работењето со децата со ПОП

Педагогот е лицето од стручната служба во детските градинки со кој воспитувачите најмногу соработуваат (42% од анкетираниите воспитувачи со работно искуство со деца со ПОП) кога станува збор за децата со посебни образовни потреби, потоа е психологот (23% од анкетираниите воспитувачи со работно искуство со деца со ПОП), а најмала соработка имаат воспитувачите со социјалниот работник (10% од анкетираниите воспитувачи со работно искуство со деца со ПОП).

Воспитувачите соработуваат и со нивните колеги за прашања поврзани со децата со ПОП и со родителите на овие деца. Најголем дел од родителите прифаќаат совети и се отворени за соработка, а само мал дел од родителите го игнорираат проблемот.

Што се однесува до соработката на другите деца во групата со децата со посебни потреби, повеќе од половина од воспитувачите (околу 60% од воспитувачите кои работеле со деца со ПОП) имаат искуство на самоиницијативна соработка, прифаќање и помагање. Кај останатиот процент на воспитувачи децата, со ПОП се прифатени од страна на другите деца во групата само на иницијатива и настојување од страна на воспитувачот, мал процент воопшто не ги ни прифаќаат овие деца.

Кај повеќе од половина (61,29%) од анкетираните воспитувачки кои имаат работено со деца со ПОП, истакнуваат дека деца со ПОП во нивните групи биле препознаени и идентификувани уште при самиот упис во градинката. Останатиот процент на воспитувачи нагласуваат дека препознавањето и идентификувањето на оваа група на деца била извршена подоцна од страна на воспитувачот и во соработка со стручните служби.

Графикон бр. 6 Секојдневни воспитно - образовни активности на Воспитувачите и децата со ПОП

Голем дел од воспитувачите кои имаат работно искуство со децата со посебни потреби (74,19%) го застапуваат мислењето дека вклучувањето на деца со посебни образовни потреби во редовните групи им го отежнува спроведувањето на секојдневната воспитно – образовна активност (Графикон бр. 6). Веројатно и поради тоа голем дел од воспитувачите (80,65%) не изработуваат посебен индивидуален образовен план за секое дете со ПОП, туку работат по ист план и програма како и со останатите деца во групата (Графикон бр. 7).

Графикон бр. 7 Начин на работа на воспитувачот со деца со ПОП

Во работата со деца со посебни образовни потреби воспитувачите често наидуваат на бројни потешкотии и проблеми, меѓу кои и: непослушност, недисциплина од страна на овие деца во редовната група, не сакаат да ги следат и

да се вклучат во организираниите активности, при што на самите воспитувачи им е отежнато спроведувањето на редовните активности во групата.

Заклучок

Во текот на нашето истражување забележавме дека воспитувачите располагаат со нецелосни сознанија за децата со посебни образовни потреби. Тоа го утврдивме најнапред со парцијалните и нецелосно опфатени одговори на воспитувачите за тоа кои деца припаѓаат во групата на деца со посебни образовни потреби. Од друга страна половина од испитаните воспитувачи не сакаа да дадат одговор за потеклото на нивните сознанија за децата со ПОП, а останатите воспитувачи укажуваат на сознанија до кои дошле при посета на некој семинар или предавање, или од слушање на еден – два предмети поврзани со оваа тема на факултет. Покрај овие одговори на воспитувачите, кога ги прашавме тие самите да го определат нивото на знаење за децата со ПОП со кое располагаат, голем процент одговорија дека располагаат со доволна количина на знаења за овие деца.

Сознанијата (искуството) на поголемиот дел од анкетираниите воспитувачи кои имаат работено со деца со посебни образовни потреби ни овозможија да увидиме какво работно искуство имаат во инклузијата на децата со посебни образовни потреби. Воспитувачите се отворени и бараат помош во текот на нивното работење со децата со ПОП, тоа ни го покажа големиот процент на воспитувачи кои побарале помош од некој од лицата во стручната служба. Заедничко искуство на поголемиот дел од воспитувачите е тоа што вклучувањето на децата со ПОП во редовните групи го отежнува спроведувањето на секојдневната воспитно – образовна активност и тоа што во работата со овие деца работат по ист план и програма како и со останатите деца од групата. Овој податок отвора бројни други прашања, меѓу кои: дали е потребно да се намали бројот на деца во групата во која има вклучено деца со ПОП?, дали е потребна поголема оспособеност/информираност на самите воспитувачи во поглед на работењето со деца со ПОП?, дали треба да се зголеми бројот на лица од стручната служба во самите градинки?, дали ќе се подобри ситуацијата ако има барем по два воспитувачи во една група?, дали треба да има промени и подобрување на материјално - техничката опременост на градинките? Би се согласиле дека сите овие фактори се важни и условуваат подобрување на целата ситуација. Она што можеме да го заклучиме од евидентираната состојба кај нас е дека станува збор за интеграција на децата со ПОП во редовните групи, но не и нивна инклузија. Важна е инклузијата на децата кои можат да бидат вклучени во редовните групи на детските установи, но мора да се посвети внимание на бројни аспекти (обуки на воспитувачи, засилување на кадарот, материјално – техничка опременост) се со цел да се создаде поволна основа за започнување на инклузија на децата со ПОП во редовните групи во детските установи.

Литература

1. Државен завод за статистика на РМ. (2008). *Јавни установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2007*, Скопје: ДЗС.

2. Државен завод за статистика на РМ. (2009). *Јавни установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2008*, Скопје: ДЗС.
3. Државен завод за статистика на РМ. (2010). *Јавни установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2009*, Скопје: ДЗС.
4. Државен завод за статистика на РМ. (2011). *Јавни установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2010*, Скопје: ДЗС.
5. Државен завод за статистика на РМ. (2012). *Јавни установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2011*, Скопје: ДЗС.
6. Државен завод за статистика на РМ. (2014). *Установи за згрижување и воспитание на деца – детски градинки, 2013*, Скопје: ДЗС.
7. Јордановска, Ж., Ценевска, З. О. (2008). *Посебни образовни потреби. Работа со ученици со посебни образовни потреби*, Скопје: МОН.
8. Lazor, M., Marković, S., Nikolić, S. (2008). *Priručnik za rad sa decom sa smetnjama u razvoju*. Novi Sad: NSHC.
9. Markov, Z., & Kojić, M. (2011). College for kindergarten teachers with an inclusive ethos. *Pedagoška stvarnost*, 57 (1-2), 132-140.
10. Markov, Z. (2008). Inclusion in upbringing and educational work. *Socijalna misao*, 15(3), 149-162.
11. Miles, S. (2007). *Škola za sve. Schools for all*. UK, Save the children.
12. Министерство за труд и социјална политика, Превземено од:
http://www.mtsp.gov.mk/detski-gradinki-ns_article-ustanova-za-deca-detska-gradinka.nsp
13. Stanisavljević-Petrović, Z., & Stančić, M. (2010). Attitudes and experience of pre-school teachers about work with children with special needs. *Pedagogija*, 65(3), 451-461.
14. Stanković-Đorđević, M. (2007). Attitudes of pre-school teachers on pedagogical-educational work with children with developmental disorders. *Pedagogija*, 62(1), 70-79.
15. Stanković-Đorđević, M. (2003). Integration of children with special demands with regular groups in nursery schools: Why? *Pedagoška stvarnost*, 49(9-10), 758-765.
16. Džemaili, S. (2006). *Vodič kroz inkluziju u obrazovanju*. Sarajevo: Društvo ujedinjenih građanskih akcija “Duga”.

Jadranka Runčeva, Despina Sivevska

INCLUSION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE REGULAR GROUPS IN KINDERGARTEN

Abstract: *Today, more timely and more often publicly discussed is the issue of inclusion of children with special educational needs in regular education, starting from pre-school institution continuing to primary and secondary school. However, this issue carries a number of other open questions and many problems waiting to be answered and solved in order to have appropriate inclusion of the children with special educational needs into regular groups in kindergartens and schools. In order to perceive the situation that we have, regarding the inclusion of children with special educational needs into regular groups in the kindergartens, we have conducted a survey in two kindergartens in Stip, Macedonia, in February 2014. 46 educators were encompassed in our research. Appropriate questionnaire was prepared for the educators and through this questionnaire we tried to: perceive their knowledge about the characteristics of the children with special educational needs, to see the level of the cooperation between professional services, educators and parents of the children with special educational needs, also to see the co-operation and relationship of the other children with these children.*

Key words: *children with special educational needs, inclusion, kindergarten, educators.*